

A titokzatos Linné-kráter

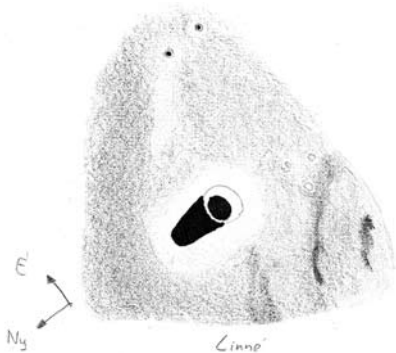
Márciusban és áprilisban bőven volt alkalmunk észlelni Holdunkat, mert derült égből nem volt hiány. Eredetileg azt terveztem, hogy külön dolgozom fel a két hónapot, de az áprilisban szinte végig kitartó átlagon felüli nyugodtság több érdekes, nem mindennapi észlelést tett lehetővé, így e havi számunkban is találkozunk áprilisi észlelésekkel.

A Leonidák levelezőlistán meghirdetett Linné-krátert kevesen észleltük, pedig a légköri nyugodtság – legalábbis Budapesten – kiváló volt. Ez a kicsinyége ellenére közismert kráter minden holdészlelő számára kötelező célpont. Átmérője 2,4 km, mélysége 600 m, formáját tekintve igazi gödörkráter. Holdi értelemben véve rendkívül fiatal, korát néhány száz tízmillió évre teszik. Ennek megfelelően kidobódott törmelékta-
karójának – ami a kráter átmérőjének a sokszorosa – még nagyon magas az albedója, ami sok félreértésre adott már okot. 1866-ban Johann Friedrich Julius Schmidt úgy találta, hogy a Linné-kráter jelentős mértékben megváltozott, pontosabban eltűnt, helyén csak egy fehér folt látható. Minden bizonnyal a fényes törmelékta-
karó és talán a gyenge seeing

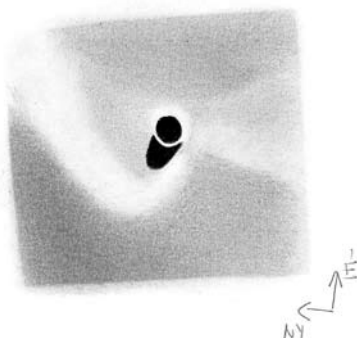
Észlelő	Észl.	Műszer
Ábrahám Tamás	5	20 T
Benei Balázs	2	11 T
Berente Béla	15	23 Y
Erdei József	1	25 T
Görgei Zoltán	3	20 L
Hadházi Csaba	3	16 T
Hanyecz Ottó	2	6 L
Kárpáti Ádám	4	10 L
Kónya Zsolt	13	15 T
Megyes István	1	10 L
Polgár Tibor	4	23,5 SC
Szendrói Gábor	1	15 MN
Szklanár Tamás	10	8 L

okozhatta a kiváló szelenográfus megállapítását. Tény, hogy magasabb napállásnál már egy jobb binokulár is megmutatja a Linné fehér törmelékta-
karóját, míg a kráter felbon-
tásához, legalább 10–15 centiméter átmérőjű, kiváló leképezésű optika szükséges.

Április elsején a „bolondok napján”, ritkán látott, rezzenéstelen légkörmél észleltük a Linné Kárpáti Ádámmal a Polaris 20 cm-es refraktorával. Először a Vixen LV okulárokat használtuk, a 12-est, a 9-est és talán a 6 mm-est is. A terminátor közel volt még, ennek

A kis Linné-kráter április 1-jén, a Polaris Csillagvizsgáló 20 cm-es refraktorával... (Görgei Zoltán rajza)

...és Kárpáti Ádám szerint

ellenére minden nehézség nélkül sikerült azonosítanunk a Linnét. Viszont nem igazán látszott kráternek, még a kiváló nyugodtság ellenére sem. Leginkább egy apró, magányos hegynék tűnt. Ekkor került elő Ádám 7 mm-es orthoszkopikus okulárja. Mintha egy másik műszerbe pillantottunk volna bele, akkora volt a változás. A távcső az elméleti felbontóképessége határán dolgozott, a kráter pedig felfedte titkait. Április 2-án Ábrahám Tamás fantasztikus felvételt készített a holdbéli Apenninekről és tágabb környezetéről 200/1000-es Newtonjával és Canon Powershot A520-as digitális fényképezőjével. A magas napállásnak köszönhetően a képen már csak a törmeléktagarót láthatjuk, mint egy fényes, fehér színű diffúz foltot.

Ábrahám Tamás szép felvételén fényes fehér foltként látszik a Linné-kráter (a kép bal oldalán, kissé lefelé)

2009.04.01. Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 349,4°

353x: Elsőre kissé nehezen ment az azonosítás, de a kítűnő 7 mm-es orthoszkopikus okulárral csodálatosan látszik a Linné. A légköri nyugodtság rendkívüli, ezért félelmetes részletek látszanak. A terminátor még elég közel jár, ezért a krátert teljesen kitölti az árnyék. A kráter hatalmas árnyékot vet

nyugatra, hossza kb. két kráterátmérőnyi. Már most nagyon feltűnő a Linnét körülvevő fehér törmeléktagaró. Alakja elliptikus, és a kráter a közepétől kissé keletre fekszik, mondhatjuk, hogy az ellipszis egyik gyűjtőpontjában. Egyébként a kráteren nincs túl sok megfigyelni való, még ilyen körülmények között sem. (Görgei Zoltán)

2009.04.01. Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 349,5°

353x: Ezzel a nagyítással és okulárral ismerhető fel kráter mivolta. Kicsi, kerek, szokatlannul hosszú árnyékot vet. A környezetének megjelenése változatos, a talaj inhomogén. Keleti irányban egy szétterülő világos sáv indul el, ami leginkább egy legyezőre emlékeztet. Délnyugati irányban is indul egy feltűnő világos sáv, amely néhány kráterátmérőnyi távolságban irányt vált, és észak felé folytatja útját. (Kárpáti Ádám)

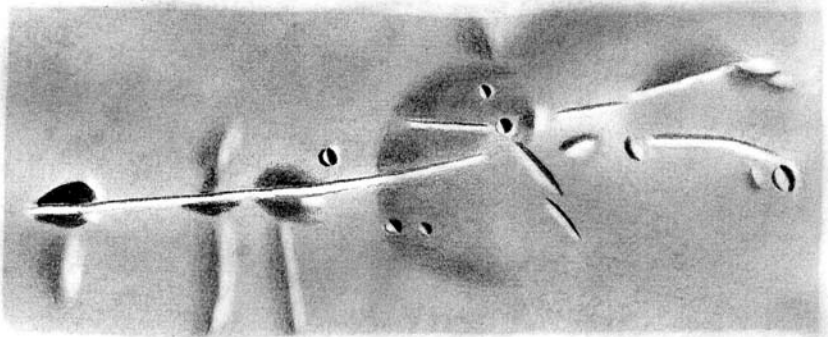
A Menelaus-kráter és -rianás

Következő célpontunk a Menelaus-kráter és a tőle északra húzódó Menelaus-rianás. Megjelenésében kicsit a Plinius-kráterre emlékeztet, ahhoz egyébként eléggé közel is fekszik, hiszen ugyanúgy a Mare Serenitatis déli szélén található. A rianás egy viszonylag kicsi, de ennek ellenére feltűnő dómtól indul, ami a dómtérkép alapján a 219-es sorszámot viseli. Én nekigyürköztem a kráternek is, míg Kárpáti Ádám kizárólag a rianásra koncentrált.

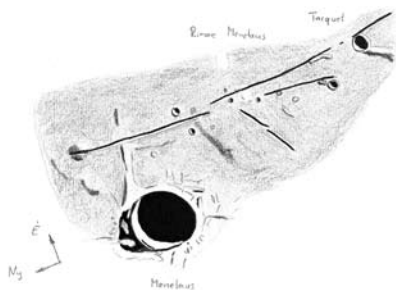
2009.04.01. Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 349,7°

353x: A nem mindennapi nyugodtság soha nem látott részleteket tár fel ennél a kráternél is. Belseje még árnyékban van, csak a nyugati belső sáncfalat éri a napfény. Itt egy kis „teraszosság” figyelhető meg. A kráter külső törmelékletjtője, különösen a keleti felén, rendkívül összetett szerkezetet mutat.

A Menelaus-krátertől északra húzódik a Rimae Menelaus, egy összetett rianásrendszer, mely gyakorlatilag a Rimae Plinius kisebb változata. Legfeltűnőbb szakasza egyben a kráterhez legközelebb eső rész. Itt található a kicsiny, de mégis könnyen látszó

A Menelaus-kráter és a tőle északra húzódo rianás Kárpáti Ádám (fent) és Görgei Zoltán rajzán (balra). Mindkét észlelés április 1-jén készült

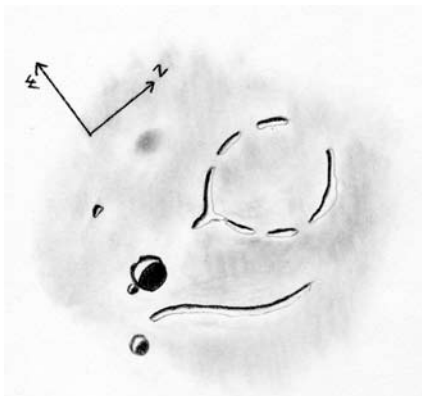
A Kies-kráter és a Kies π -dóm

Március 6-án egy szép szimultán észlelés született a Kies π -dómról. Az akcióban Berente Béla a 23 cm-es Yolóját digitálisan, míg Benei Balázs a kis 11 cm-es Mizáriját vizuálisan vetette be.

219-es dóm. A rianás kettészeli a dómot, sőt, abból látszik kiindulni. A rianás a keleti szakaszán több ágra hasad, az egyik ág majdhogynem észak/déli irányban folytatja útját. Rendkívül sok apró kráterecske látni a rianáshoz közel, ezek közül a legnagyobb a Tacquet. (Görgei Zoltán)

2009.04.01, Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 350°

353x: Nagyon bonyolult szerkezetű rianás, lerajzolni csak egy kis részét lehetséges. Nyugati vége egy kis dómtól indul, amelyet keresztülzel. Útja során több dombot és gerincet is átvág. A nyugati szakaszon több kicsi ágra szakad a rianás, ezen a részén több kis kráter és domb látszik. Ahol a rianás több ágra hasad, ott látható egy nagy, félkör alakú sötét terület, ez nem szintbeli különbség, csak albedójában tér el a környezetétől. (Kárpáti Ádám)

A Kies-kráter és a tőle nyugatra fekvő π -dóm. A rajzot Benei Balázs készítette 110/800-as Newtonjával, március 6-án

2009.03.06. Műszer: 110/800 Newton, Colongitudo: 33,1°

160x: Egy derült estén sikerült lerajzolni a Kies krátert és a π -dómot. A rajz kb. 100x100 km-es területet ölel fel. A romkráter-

től délre rendre a Kies A, E, és B jelű kráterek láthatók, valamint egy enyhe észak-északkeleti csapású hegyvonulat. Maga a dóm alig volt észrevehető. Tőle délre egy apró hegy áll ki a síkságból. (Benei Balázs)

A Kies-kráter és a Kies- π -dóm Berente Béla március 6-i webkamerás felvételén. Figyeljük meg a dóm tetőkalderáját!

A Hortensius-kráter és dómjai

Berente Béla több dómot is távcsővégre kapott, legszebb felvételsorozatát talán a „Hortensius-dómbandáról” készítette. A felvételen szépen látszanak a dóмок tetőkalderái is.

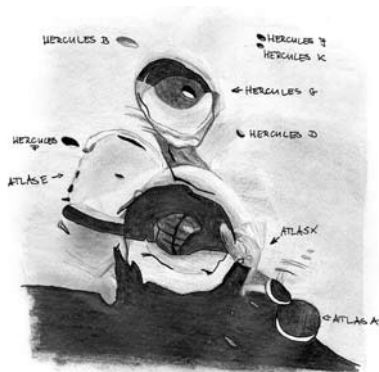

Berente Béla március 6-i webkamerás felvételén kitűnően látszanak a Hortensius-dóмок tetőkalderái

Az Atlas–Hercules kráterpáros

Szklenár Tamás ismét kitett magáért és szép számú, kitűnő minőségű anyaggal jelentkezett. Az Eratosthenes rajz igen magas napállásnál készült, ennek köszönhetően a három részből álló központi csúcs gyönyörö-

rűen látszott. Az Atlas és Hercules-kráterről készült rajzához egy hangulatos leírást mellékel. Április elsején Kónya Zsolt is szorgoskodott 150/1650-es Newtonjával és többek között ő is megörökítette ezt a szép párost egy Canon Powershot A95-ös segítségével. Zsolt tudatos, példamutató észleléseket végez, munkáival még találkozunk a későbbi számainkban.

Az Atlas- és a Hercules-kráter Szklenár Tamás rajzán (a rajz zenitűkörrel készült)

Az Atlas és a Hercules párosa Kónya Zsolt április 1-jei digitális felvételén. A magas napállás ellenére szépen látszik az Atlas-rianás keleti ága a névadó kráter belsejében

2009.03.15. Műszer: 80/900 refraktor, Colongitudo: 133,3°

90x: Elég rossz légköri nyugodtság mellett ültem le Holdat észlelni, rögtön vissza is vettem a nagyításból, egyszerűen nem lehetett élesre állni. Így 90x-es nagyítással pásztáztam égi kísérőnk felszínét. Először csak úgy vaktában nézelődtem, de egyszerűen nem tudtam levenni a szemem a párosról. Nagyon érdekes látványt nyújtott az Atlas, úgy, hogy egy részét már elnyelte a terminátor. Hihetetlenül sok részlet egy kezdő holdrajzoló számára! De olyan gyönyörű volt a látvány, hogy csak neki kezdtem. A két kráter között markáns vonalak, sötét területek, az Atlas középpontja brutális kinézetű, először csak percekig gyújtottam a részleteket. Rengeteg kisebb-nagyobb kráter van a két gigász mellett, legjobban a Hercules belsejében lévő Hercules G nyerte el tetszésemet. Nagyon szép látványt nyújtottak a koromfekete árnyékból kikandikáló krátermagaslatok. Az Atlas A szinte teljes egésze árnyékba borult, de micsoda árnyékba! Az egyik fele éjfékete, míg a másik csak egy leheletnyivel halványabb! Azóta szeretem ezt a két krátert, mióta először néztem meg őket egy 20x80-as binokulárral. Ez az észlelés bekerült a felejthetetlen élményeim közé! (Szklenár Tamás)

Az Albategnius és a Walter vidéke

Végezetül egy szép felvétel az Albategnius és Walter-kráterek közrefogta területről, újfent Ábrahám Tamás jóvoltából. Izgalmas dolog egy térkép segítségével kiböngészgetni a krátereket a hatalmas kuszaságból. A súroló fényben elképesztő árnyékokat láthatunk a Walter és a La Caille-kráterek alján. Az említett két kráter között, kissé keletre láthatjuk a fiatalos megjelenésű, teraszos falu Werner-krátert. A Wernertől délkeletre fekszik a hasonló méretű Aliacensis-kráter, melynek szépen láthatjuk meglehetősen szerény méretű központi csúcsát. A Waltertől északra, éppen a terminátoron találhatjuk a Regiomontanus-krátert. Bár Regiomontanus (1436–1476), eredeti nevén Johannes Mül-

ler) négy esztendő telt Magyarországon, Mátyás udvarában emléke nem csillagászati munkássága miatt élt sokáig az emberek emlékezetében, hanem kalendáriuma okán, mely számtalan kiadást megélt az évszázadok során.

A száz százalékgig kráteresedett holdfelszín. Ezt a remek felvételt Ábrahám Tamás készítette április 2-án.

Az emberiség Holdja

A máltai Apolen Obszervatórium hirdette meg Az emberiség Holdja elnevezésű akciót, melyben a jelentkező országok asztrofotósai a telehold egy-egy kijelölt szegmensét fényképezték le. A sok-sok képből nemzetközi Hold-montázst kívánnak összeállítani a máltai kollégák. A legjobb magyar felvételeket Jaksy Attila és Farkas Boglárka készítette május 9-én. Az észlelőpáros több fotót is beküldött, az egyik legszebbet mutatjuk be címlapunkon. A „repülőátvonulás” egy sorozatfelvétel egyik képe, maga a sorozatfotó Hírportálunkon a hét csillagászati képe rovatban már megjelent.

Görgei Zoltán